การสำรวจการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของร้านขายยาในประเทศไทย

A Survey on the Use of Computer Program in Community Pharmacies In Thailand

วิรัตน์ ทองรอด*, กนกวรรณ ไม้ประเสริฐ, ณัชชา สลักคำ, ปริชญา มุสิกทอง
คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
*Email : freshwirat@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยแบบภาคตัดขวางครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อสำรวจการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของร้านขายยาในประเทศไทย ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยแบบการสอบถามออนไลน์ ผ่านแพลทฟอร์ม Line® และ Facebook® ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2563 - มีนาคม 2564 โดยมีร้านขายยาสมัครใจให้ข้อมูล จำนวน 338 ร้าน และวิเคราะห์ข้อมูลสถิติด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ Chi-square

ผลการสำรวจพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเภสัชกรเจ้าของร้านขายยา (ร้อยละ 61.5) เภสัชกรประจำร้าน (ร้อยละ 24.0) และเป็นเจ้าของที่ไม่ได้เป็นเภสัชกร (ร้อยละ 14.5) เป็นร้านขายยาเดี่ยว (ร้อยละ 85.8) ร้านขายยาลูกโซ่ (ร้อยละ 11.2) และร้านขายยาแฟรนไชส์ (ร้อยละ 3.0) เกือบทั้งหมดเป็นร้านที่มีใบอนุญาตสำหรับร้านขายยาในแผนปัจจุบันประเภท ขย.1 คิดเป็นร้อยละ 96.2 มีภูมิลำเนาของร้านขายยาอยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล (ร้อยละ 32.5) รองลงมา คือ ภาคตะวันออก (ร้อยละ 20.4) ภาคกลาง (ร้อยละ 18.3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 10.4) ภาคเหนือ (ร้อยละ 9.5) และภาคใต้ (ร้อยละ 8.9) มีทำเลที่ตั้งใกล้แหล่งที่อยู่อาศัย/ชุมชน (ร้อยละ 57.5) อยู่บริเวณตลาด (ร้อยละ 29.5) อยู่ใกล้โรงพยาบาล (ร้อยละ 6.3) อยู่ภายในศูนย์การค้า (ร้อยละ 5.8) และอยู่ติดถนนใหญ่ (ร้อยละ 1.0) โดยมีค่ามัธยฐานของการเปิดร้าน 14 ปี (พิสัย 1 เดือน ถึง 72 ปี) ร้านมีพื้นที่อยู่ในช่วง 26-50 ตารางเมตร (ตร.ม.) ร้อยละ 47.6 และร้อยละ 34.0 ที่มีพื้นที่ในช่วง 8-25 ตร.ม. (พิสัย 8-360 ตร.ม) ในจำนวนนี้มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ร้อยละ 58.0 แยกเป็น ร้านขายยาเดี่ยว ร้านขายยาเฟรนไชส์ และร้านยาลูกโซ่ ร้อยละ 51.7, 80.0 และ 100.0 ตามลำดับ และเป็นร้านขายยาในกรุงเทพฯและปริมณฑล ร้อยละ 60.9 เมื่อคำนวณสถิติ Chi-square พบว่า สถานะของผู้ตอบแบบสอบถามในร้านขายยา (p-value < 0.000) ประเภทร้านขายยา (p-value < 0.000) ภูมิภาคที่ตั้ง (p-value = 0.029) ทำเลที่ตั้งในศูนย์การค้า (p-value = 0.029) อายุของร้านขายยา (p-value < 0.000) และพื้นที่ของร้าน (p-value = 0.007) ทั้ง 6 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุป ร้านขายยามีแนวโน้มการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพิ่มมากขึ้น เมื่อเทียบกับในอดีต โดยเฉพาะในกลุ่มร้านขายยาที่มีเภสัชกรประจำ ร้านขายยาลูกโซ่และแฟรนไชส์ ร้านขายยาที่ตั้งในศูนย์การค้า ร้านขายยาใหม่ และมีพื้นที่ขนาดใหญ่ จึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้ทุกร้านขายยามีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริการ การบริหารจัดการ และพร้อมเชื่อมต่อกับระบบสุขภาพ เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อผู้รับบริการ

คำสำคัญ : การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ร้านขายยา ประเทศไทย

Abstract

The objective of this cross-sectional study was to survey the use of computer program in community pharmacies in Thailand. Data were collected by online questionnaires via Line® and Facebook® during November, 2020 – March, 2021. The voluntary respondents were 338 community pharmacies around Thailand. Data were analyzed by statistical method such as frequency, percentage, average and Chi-square test. The results showed that the majority of respondents were pharmacist on duty/owner of pharmacies (61.5%), pharmacist on duty only (24.0%) and owner of pharmacies only (14.5%). The types of respondents were independent pharmacies (85.8%), chain pharmacies (11.2%) and franchised pharmacies (3.0%). Almost of respondents were first classed community pharmacies (96.2%). They are located in Bangkok and vicinity (32.5%), eastern region (20.4%), central region (18.3%), north-eastern region (10.4%), northern region (9.5%) and southern region (8.9%) The store locations of respondents were in the community (57.5%), near the market (29.5%), closed to hospital (6.3%), in shopping center (5.8%) and at the main road (1.0%). The median lifetime of respondents was 14 years (range; 1 month - 72 years). There were 47.6% of respondents that had an area of 26-50 square-meters (m^2), 34.0% of 8-25 m^2 (range; 8-360 m^2). More than a half (58.0%) of respondents used the computer program. 51.7% of independent pharmacies, 80.0% of franchised pharmacies and 100.0% of chain pharmacies used the computer program. In Bangkok and vicinity, 60.9% of them used the computer program. When Chi-square test was calculated, the use of the computer program were associated statistically significant with the ownership/pharmacist on duty (p-value < 0.000), type of pharmacy (p-value < 0.000), region of location (p-value = 0.029), store location at shopping centers (p-value = 0.029), lifetime of pharmacy (p-value < 0.000) and store area (p-value = 0.007). In conclusion, the trend on the use of the computer program in Thai community pharmacies was increasing when compared with the past, especially pharmacies with pharmacist on duty, chain pharmacies, franchised pharmacies, pharmacies at shopping centers, and pharmacies with large area. Thus, we should promote and support every pharmacy to use of the computer program that will elevate the efficiency of pharmacy service and management and networking with health system for better health outcomes.

Keywords : the use of computer program, community pharmacies, Thailand

บทนำ

ประชาชนชาวไทยเมื่อมีอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยจะนิยมไปปรึกษาหาเภสัชกรที่ร้านขายยา (ไววิทย์ ศิริตัน, 2559) ซึ่งมีจำนวนมาก กระจายอยู่ทั่วไปทุกชุมชน เปิดให้บริการเกือบทั้งวัน ตั้งแต่เช้าจนค่ำ ทั้งยังช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย ของประชาชน และช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของภาครัฐบาล ร้านขายยาจึงเปรียบเสมือน ที่พึ่งด้านสุขภาพของชุมชน

ในปี พ.ศ. 2562 ร้านขายยาทั่วประเทศมีทั้งสิ้น 18,493 ร้าน ในจำนวนนี้เป็นร้านขายยาแผนปัจจุบันชั้น 1 (ขย. 1) จำนวน 16,174 ร้าน และร้านขายยาแผนปัจจุบันบรรจุเสร็จที่ไม่ใช่ยาอันตรายและยาควบคุมพิเศษ (ขย. 2) จำนวน 2,319 ร้าน ซึ่งมีจำนวนลดลงกว่าปีก่อนหน้านี้ คือ ปี พ.ศ. 2561 ที่ทั่วประเทศมีร้านขายยาทั้งสิ้น 21,840 ร้าน (ลดลงร้อยละ 18.1) ในจำนวนนี้เป็น ขย. 1 จำนวน 18,900 ร้าน (ลดลงร้อยละ 16.9) และ ขย. 2 จำนวน 2,940 ร้าน (ลดลงร้อยละ 26.8) (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข, 2563)

จากร้านขายยากว่า 2 หมื่นร้านนี้ ประมาณว่า ร้อยละ 80.0 หรือ สี่ในห้า จะเป็นร้านขายยาเดี่ยวที่มีแนวโน้มลดจำนวนลงเรื่อยๆ โดยเฉพาะร้าน ขย. 2 หรือ ร้าน ขย. 1 ที่ไม่สามารถจัดหาเภสัชกรมาปฏิบัติหน้าที่ตลอดเวลาที่เปิดทำการ ส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 20.0 จะเป็นร้านขายยาแบบลูกโซ่จากผู้ประกอบการรายใหญ่ทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศ (นรินทร์ ตันไพบูลย์, 2563)

ปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยให้ร้านขายยามีศักยภาพในการบริหารจัดการยาและเวชภัณฑ์ ตลอดจนการบริบาลทางเภสัชกรรมที่ดี จนสามารถแข่งขันในการเสนอสินค้าและบริการที่ดีกว่าสำหรับผู้บริโภค คือ เทคโนโลยีสารสนเทศ จนมีผู้กล่าวว่า ผู้ที่รู้จักบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศที่ดี ย่อมตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้ดีกว่า และพัฒนากิจการให้เจริญก้าวหน้าไปได้ในอนาคต (Kneeland, B., 2017)

นับวันเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์จะส่งผลต่อการดำเนินการของร้านขายยา ไม่ว่า จะเป็นด้านการบริบาลลทางเภสัชกรรม เช่น การตรวจเช็คใบสั่งยา การพิมพ์ฉลากยา การตรวจเช็คปฏิกิริยาระหว่างยา การตรวจเช็คชนิดของยา การให้คำปรึกษาเรื่องการใช้ยา การบริการสารสนเทศทางยา ฯลฯ หรือ ด้านการบริหารจัดการในร้านยา เช่น การสั่งซื้อและคลังสินค้า การติดราคายา การจัดเรียงสินค้าหน้าร้าน การขายสินค้า การออกใบเสร็จรับเงิน การบริหารสมาชิก การส่งเสริมการตลาด เป็นต้น (Soffar, H., 2015, Holler, J., 2013)

ซึ่งเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของร้านขายยา ด้วยการช่วยประหยัดเวลาในการดำเนินการ ช่วยให้เภสัชกรและผู้ช่วยเภสัชกรมีเวลาเหลือเพิ่มขึ้น และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริการผู้รับบริการ พร้อมทั้งยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการบริหารจัดการ ช่วยวิเคราะห์ผลดำเนินการ และออกรายงานได้อย่างทันท่วงที ส่งผลให้การบริหารจัดการงานต่างๆ ในร้านขายยามีประสิทธิภาพและประหยัด (Soffar, H., 2015: Murray, M., et al., 1998:)

นอกจากนี้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ยังช่วยตรวจเช็คพร้อมทั้งรายงานข้อควรระวังต่างๆ ในการดำเนินการร้านขายยา เช่น ตรวจสอบความถูกต้องของการสั่งยา ชนิดของยา และปฏิกิริยาระหว่างยา เป็นต้น (Soffar, H., 2015) จึงส่งผลให้การดำเนินงานของร้านขายยามีความถูกต้องแม่นยำ ลดปัญหาการคลาดเคลื่อนของยา จนรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับ Health Information Technology (HIT) ส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เกิดความปลอดภัยในการดูแลรักษาผู้ป่วย (Holler, J., 2013)

ในปี พ.ศ. 2546 มีรายการการสำรวจการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยาในกรุงเทพมหานคร ของ นัชชาพร ตั้งเสงี่ยมวิสัย และคณะ (2546) พบว่า ร้อยละ 14.1 ของกลุ่มตัวอย่างร้านขายยามีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อบริการหน้าร้านและบริหารจัดการ ต่อมาใน พ.ศ. 2549 อภิรักษ์ วงศ์รัตนชัยและคณะ (2549) ได้ทำการสำรวจการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยาในกรุงเทพมหานคร อีกครั้งหนึ่ง และพบว่า ร้อยละ 34.4 ที่มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยา และในปี พ.ศ. 2555 ปฐมาภรณ์ กุลพนาภินันท์ และคณะ (2555) ได้ทำการสำรวจการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยาในกรุงเทพมหานคร เป็นครั้งที่ 3 และพบว่า ร้อยละ 41.5 ที่มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยา ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามจากการให้สัมภาษณ์ของผู้บริหาร Arincare® ในปี พ.ศ. 2561 แจ้งว่า ประมาณกว่าร้อยละ 70.0 ของร้านขายยาเดี่ยว ยังไม่ได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยา (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2561)

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงต้องการสำรวจการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยา เพื่อเป็นข้อมูลนำเข้าสู่ระบบสุขภาพ ในการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศให้กับสถานปฏิบัติการเภสัชกรรมชุมชน หรือ ร้านขายยา เพื่อให้เป็น ที่พึ่งด้านสุขภาพของชุมชน อย่างแท้จริง

วิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง โดยใช้วิธีแบบการสอบถามออนไลน์ ซึ่งจะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว กว้างขวาง และประหยัดทั้งเวลาและค่าใช้จ่าย แต่อาจมีข้อจำกัดสำหรับผู้ไม่สามารถเข้าถึงอินเตอร์เนท เริ่มจากการทบทวนวรรณกรรม ค้นหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในไทยและต่างประเทศ จัดเตรียมแบบสอบถามออนไลน์ (Google form) ซึ่งจะใช้คำถามปลายปิด ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ได้แก่ สถานะของผู้ตอบแบบสอบถามในร้านขายยา ประเภทร้านขายยา ประเภทของใบอนุญาต ภูมิลำเนา ทำเลที่ตั้ง อายุของร้านขายยา พื้นที่ของร้าน และการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยา (point of sale, โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ณ จุดขาย) ซึ่งผ่านการทดสอบ content validity โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน และเริ่มเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างร้านขายยาจำนวน 338 ร้านที่สมัครใจให้ข้อมูลผ่านแพลทฟอร์ม Line® และ Facebook® ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2563 - มีนาคม 2564 และวิเคราะห์ข้อมูลสถิติด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ Chi-square

ผลการวิจัย

สถานะของผู้ตอบแบบสอบถามในร้านขายยา

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเภสัชกร/เจ้าของร้านขายยา ประมาณสองในสามของทั้งหมด (ร้อยละ 61.5) รองลงมา คือ เภสัชกรประจำร้าน และ เป็นเจ้าของที่ไม่ได้เป็นเภสัชกร คิดเป็นร้อยละ 24.0 และ 14.5 ตามลำดับ (ดังตารางที่ 1)

ประเภทของร้านขายยา

ประมาณสี่ในห้าของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นร้านขายยาประเภทร้านขายยาเดี่ยว (ร้อยละ 85.8) รองลงมา คือ ร้านขายยาลูกโซ่ และร้านขายยาแฟรนไชส์ คิดเป็นร้อยละ 11.2 และ 3.0 ตามลำดับ

ประเภทของใบอนุญาตสำหรับร้านขายยาในแผนปัจจุบัน

ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมดเป็นร้านที่มีใบอนุญาตสำหรับร้านขายยาในแผนปัจจุบันประเภท ขย.1 คิดเป็นร้อยละ 96.2 ส่วนที่เหลืออีกเพียงร้อยละ 3.8 ที่เป็นร้านขายยา ขย. 2

ตารางที่ 1 สถานะของผู้ตอบแบบสอบถามและประเภทของร้านขายยา

สถานะของผู้ตอบแบบสอบถามและประเภทของร้านขายยา	ความถี่	ร้อยละ
สถานะของผู้ตอบแบบสอบถามในร้านขายยา		
• **เป็นเภสัชกร/เจ้าของร้าน**	208	61.5
• **เป็นเภสัชกรประจำร้าน**	81	24.0
• **เป็นเจ้าของที่ไม่ได้เป็นเภสัชกร**	49	14.5
ประเภทของร้านขายยา		
• **ร้านขายยาเดี่ยว**	290	85.8
• **ร้านขายยาลูกโซ่**	38	11.2
• **ร้านขายยาแฟรนไชส์**	10	3.0
ประเภทของใบอนุญาตสำหรับร้านขายยาในแผนปัจจุบัน		
• **ขย.1**	325	96.2
• **ขย.2**	13	3.8

ภูมิภาคของร้านขายยา ผู้ตอบแบบสอบถามประมาณหนึ่งในสามของทั้งหมดอยู่ในกรุงเทพและปริมณฑล (สมุทรปราการ ปทุมธานี และนนทบุรี) คิดเป็นร้อยละ 32.5 รองลงมา คือ ภาคตะวันออก ร้อยละ 20.4 ภาคกลาง ร้อยละ 18.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 10.4 และภาคเหนือ ร้อยละ 9.5 และร้านขายยาในภาคใต้มีจำนวนร้านขายยาที่ตอบแบบสอบถามน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 8.9 ดังแสดงในตารางที่ 2

ทำเลที่ตั้งของร้านขายยา ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่าครึ่งหนึ่งอยู่ในทำเลที่ใกล้แหล่งที่อยู่อาศัย/ชุมชน คิดเป็นร้อยละ 57.5 และประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 29.5) มีทำเลที่ตั้ง อยู่บริเวณตลาด รองลงมา คือ อยู่ใกล้โรงพยาบาล ร้อยละ 6.3 ภายในศูนย์การค้า ร้อยละ 5.8 และอยู่ติดถนนใหญ่ ร้อยละ 1.0

ตารางที่ 2 ภูมิภาคและทำเลที่ตั้งของร้านขายยา

ภูมิภาคและทำเลที่ตั้งของร้านขายยา	ความถี่	ร้อยละ
ภูมิภาคของร้านขายยา		
• **กรุงเทพและปริมณฑล**	110	32.5
• **ภาคตะวันออก**	69	20.4
• **ภาคกลาง**	52	18.3
• **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**	35	10.4
• **ภาคเหนือ**	32	9.5
• **ภาคใต้**	30	8.9

ภูมิภาคและทำเลที่ตั้งของร้านขายยา	ความถี่	ร้อยละ
ทำเลที่ตั้งของร้านขายยา* (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)		
• ใกล้แหล่งที่อยู่อาศัย/ชุมชน	238	57.5
• อยู่บริเวณตลาด	122	29.5
• อยู่ใกล้โรงพยาบาล	26	6.3
• ภายในศูนย์การค้า	24	5.8
• ติดถนนใหญ่	4	1.0

*หมายเหตุ *ร้อยละของคำตอบทั้งหมด*

อายุของร้านขายยา กลุ่มตัวอย่างที่เปิดทำการมาแล้วมีค่ามัธยฐานเท่ากับ 14 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงน้อยกว่า 6 ปี คิดเป็นร้อยละ 35.2 รองลงมา คือ 6-10 ปี และ 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.6 และ 20.4 ตามลำดับ ร้านขายยาที่มีอายุมากที่สุด คือ 72 ปี และอายุน้อยที่สุด คือ 1 เดือน ดังแสดงในตารางที่ 3

ขนาดพื้นที่ของร้านขายยา ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบครึ่งหนึ่ง มีพื้นที่ของร้านอยู่ในช่วง 26-50 ตารางเมตร (ตร.ม.) คิดเป็นร้อยละ 47.6 อีกประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 34.0) ที่มีพื้นที่ของร้านขายยาอยู่ในช่วง 8-25 ตร.ม. โดยพื้นที่ร้านขายยาที่น้อยสุด คือ 8 ตร.ม และมากที่สุด คือ 360 ตร.ม

ตารางที่ 3 อายุและขนาดพื้นที่ของร้านขายยา

อายุและขนาดพื้นที่ของร้านขายยา	ความถี่	ร้อยละ
อายุของร้านขายยา		
• < 6 ปี	119	35.2
• 6-10 ปี	73	21.6
• 11-20 ปี	69	20.4
• 21-30 ปี	36	10.7
• 31-40 ปี	17	5.0
• 41-50 ปี	15	4.4
• 50 ปีขึ้นไป	9	2.7
ขนาดพื้นที่ของร้านขายยา		
• 8-25 ตร.ม.	115	34.0
• 26-50 ตร.ม.	161	47.6
• 51-75 ตร.ม.	35	10.4
• 76-100 ตร.ม.ดั	19	5.6
• 101-200 ตร.ม.	5	1.5
• มากกว่า 200 ตร.ม. ขึ้นไป	3	0.9

การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์มากกว่าครึ่งหนึ่งของทั้งหมด (ร้อยละ 58.0) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 42.0 ไม่ได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ดังแสดงในตารางที่ 4 ซึ่งเมื่อแยกตามประเภทของร้านยา พบว่า ร้อยละ 51.7 ของร้านขายยาเดี่ยว ร้อยละ 80.0 ของร้านขายยาเฟรนไชส์ และร้อยละ 100.0 ของร้านยาลูกโซ่มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และคิดเป็น ร้อยละ 60.9 ของร้านขายยาในกรุงเทพฯและปริมณฑล

ตารางที่ 4 ความถี่ (ร้อยละ) ของการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของร้านขายยา

การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของร้านขายยา	ร้านขายยาเดี่ยว	ร้านขายยาเฟรนไชส์	ร้านยาลูกโซ่	รวม
● มี	150 (51.7)	8 (80.0)	38 (100.0)	196 (58.0)
● ไม่มี	140 (48.3)	2 (20.0)	0 (0.0)	142 (42.0)

การหาความสัมพันธ์กับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เมื่อคำนวณสถิติ Chi-square เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ กับตัวแปรต่างๆ ได้แก่ บทบาทในร้านขายยา ประเภทร้านขายยา ประเภทของใบอนุญาต ภูมิลำเนา ทำเลที่ตั้ง จำนวนปีที่เปิด พื้นที่ของร้าน พบว่า บทบาทในร้านขายยา (p-value < 0.000) ประเภทร้านขายยา (p-value < 0.000) ภูมิภาคของร้านขายยา (p-value = 0.029) ทำเลที่ตั้งในศูนย์การค้า (p-value = 0.029) อายุของร้านขายยา (p-value < 0.000) และพื้นที่ของร้าน (p-value = 0.007) ทั้ง 6 ตัวแปร มีความสัมพันธ์กับการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ยกเว้นตัวแปร ประเภทของใบอนุญาต ที่มีค่า p-value = 0.758)

อภิปรายผล

จากการสำรวจร้านขายยาทั่วประเทศ ด้วยแบบสอบถามแบบออนไลน์ (Google form) ผ่านแพลทฟอร์ม Line® และ Facebook® ระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2563 - มีนาคม 2564 ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 338 ราย ในจำนวนนี้มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ร้อยละ 58.0 และเป็นร้านขายยาในกรุงเทพฯและปริมณฑล ร้อยละ 60.9 ซึ่งเมื่อเทียบกับรายงานผลการสำรวจการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยาในกรุงเทพมหานครของ นัชชาพร ตั้งเสงี่ยมวิสัย และคณะ (2546) ในปี พ.ศ. 2546 ที่พบว่า ร้อยละ 14.1 ของร้านขายยาทั้งหมด ผลการสำรวจของอภิรักษ์ วงศ์รัตนชัยและคณะ (2549) ในปี พ.ศ. 2549 หรือ อีก 3 ปีต่อมา พบว่า ร้อยละ 34.4 และ รายงานของปฐมาภรณ์ กุลพนาภินันท์ และคณะ (2555) ในปี พ.ศ. 2555 หรือ อีก 3 ปีต่อมา ซึ่งพบว่า ร้อยละ 41.5 ของร้านขายยาในกรุงเทพมหานครมีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยา จะพบว่า การสำรวจครั้งนี้ ในปี พ.ศ. 2563-2564 ซึ่งห่างจากครั้งก่อน ประมาณ 8 ปี ร้านขายยาในกรุงเทพฯและปริมณฑลมีอัตราการการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยาเพิ่มขึ้นจากเดิมถึง ร้อยละ 19.4 ซึ่งเป็นไปตามความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีกว้างขวางมากยิ่งขึ้น และผู้พัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยาที่มีหลายรายให้กับร้านขายยาเลือกทั้งแบบมีค่าใช้จ่าย

และแบบไม่มีค่าใช้จ่าย ทั้งแบบ stand alone ใช้ในคอมพิวเตอร์ โดยไม่ต้องต่ออินเตอร์เนท และแบบเครือข่ายเชื่อมโยงกับเซิร์พเวอร์ทางอินเตอร์เนท

อีกประการหนึ่งที่ส่งผลให้ร้านขายยาในกรุงเทพฯและปริมณฑลมีอัตราการการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้น คือ การจัดทำการสำรวจแบบออนไลน์ผ่านด้วยแบบสอบถามแบบออนไลน์ (Google form) ผ่านแพลทฟอร์ม Line® และ Facebook® ซึ่งผู้ตอบแบบสอบถามจะเป็นผู้คุ้นเคยกับเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงมีแนวโน้มที่จะยอมรับและใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยามากกว่าการสำรวจในอดีตทั้ง 3 ครั้งที่ผ่านมา ซึ่งสำรวจด้วยการส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์ และจะครอบคลุมกลุ่มตัวอย่างทั่วไปทุกประเภททั้งที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีสารสนเทศ จึงอาจส่งผลให้อัตราการใช้คอมพิวเตอร์ในร้านขายยาน้อยกว่าได้

ในส่วนของการแยกประเภทของร้านขายยาที่พบว่า ร้านขายยาเดี่ยว มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ร้อยละ 51.7 ซึ่งแตกต่างจากการให้สัมภาษณ์ของผู้บริหาร Arincare® ในปี พ.ศ. 2561 แจ้งว่า ประมาณกว่าร้อยละ 70.0 ของร้านขายยาเดี่ยว ยังไม่ได้ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในร้านขายยา หรือ ประมาณร้อยละ 30.0 ของร้านขายยาเดี่ยวเท่านั้นที่มีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2561) โดยมีระยะเวลาห่างกัน 2 ปี อาจจะเป็นเพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่กว้างขวางและเข้าถึงได้ง่าย และข้อจำกัดของการสำรวจครั้งนี้ที่ใช้แบบสอบถามแบบออนไลน์ผ่าน Line® & Facebook® จึงได้กลุ่มตัวอย่างที่เข้าถึงแพลตฟอร์มทั้งสองดังกล่าว อันได้แก่ กลุ่มร้านขายยาของผู้ที่ใช้แพลตฟอร์มทั้งสองเท่านั้น และอาจจะมีร้านขายยาอื่นๆ ที่ยังไม่เข้าถึงแพลตฟอร์มทั้งสองดังกล่าวได้

ข้อเสนอแนะ

จากการสำรวจครั้งนี้พบว่า อัตราการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2546 ร้อยละ 14.1 จนถึงปัจจุบัน ที่มีร้านขายยาร้อยละ 51.7 ของร้านขายยาทั่วประเทศ และเป็นร้านขายยาในกรุงเทพฯและปริมณฑล ร้อยละ 60.9 องค์กรวิชาชีพเภสัชกรรมชุมชน เครือข่ายร้านขายยา และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ร้านขายยาพัฒนาระบบสารสนเทศทั้งในด้านการบริบาลทางเภสัชกรรม และการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งครอบคลุมมากยิ่งขึ้น จนสามารถให้ทุกร้านขายยามีระบบดังกล่าว ในมาตรฐานเดียวกัน เพื่อเชื่อมโยงกับระบบสุขภาพภาครัฐ และเกิดประโยชน์ต่อประชาชนผู้รับบริการเป็นเป้าหมายสูงสุด

ข้อจำกัดของงานวิจัย

การสำรวจครั้งนี้ที่ใช้แบบสอบถามแบบออนไลน์ผ่าน Line® & Facebook® จึงได้กลุ่มตัวอย่างที่เข้าถึงแพลตฟอร์มทั้งสองดังกล่าวเท่านั้น และร้านขายยาบางส่วนอาจจะไม่ได้ใช้แพลตฟอร์มทั้งสอง จึงอาจจะไม่สามารถเป็นตัวแทนของร้านขายยาทั่วประเทศได้ การนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปใช้ จึงควรตระหนักถึงข้อจำกัดในประเด็นนี้ไว้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

นรินทร์ ตันไพบูลย์. (2563) แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรม ปี 2563-2565: อุตสาหกรรมยา. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2564, จาก https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/Chemicals/phamaceuticals/IO/io-pharmaceuticals-20-th

นัชชาพร ตั้งเสงี่ยมวิสัย, สุรศักดิ์ เหลืองศิริธัญญะ, อุทัยรัตน์ อภิศักดิ์ศิริ. (2546) สภาพและปัญหาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในงานเภสัชกรรมชุมชนของเภสัชกร ณ สถานประกอบการเภสัชกรรมชุมชนในกรุงเทพมหานคร. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เภสัชศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ปฐมาภรณ์ กุลพนาภินันท์, อภิรักษ์ วงศ์รัตนชัย. (2556) สภาพและปัญหาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ของร้านยาในกรุงเทพมหานคร. *วารสารนเรศวรพะเยา, 6*(1), 36-46.

ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2561). “Arincare” สตาร์ตอัพเฮลท์แคร์ ปั้นแพลตฟอร์มสุขภาพ. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2564, จาก https://www.prachachat.net/ict/news-100929

ไววิทย์ ศิริตัน. (2559) ลักษณะการซื้อยาของประชาชนจำแนกตามอาชีพและรายได้ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 11*(36), 42-52.

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข. (2563). จำนวนใบอนุญาตประกอบธุรกิจเกี่ยวกับยาทั่วราชอาณาจักร. สืบค้นเมื่อ 12 เมษายน 2564, จาก http://164.115.22.198/nso/phpview.php?folder=uploads/Health/File/&partfile=Data_05030401_0101.xlsx

อภิรักษ์ วงศ์รัตนชัย, ณภัค ฉันทพันธุ์, วรพจน์ เพียรพิจารณ์, วีระภัทร์ สิมะโรจนกุล. (2549) ความคิดเห็นของเภสัชกรชุมชนในกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์ช่วยในการปฏิบัติงานด้านการบริบาลทางเภสัชกรรม. *วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยากรสุขภาพ, 1*(3), 233-40.

Holler, J. (2013) The Role of Information Technology in Advancing Pharmacy Practice Models to Improve Patient Safety. Retrieved April 12, 2021, from https://www.pharmacytimes.com/view/the-role-of-information-technology-in-advancing-pharmacy-practice-models-to-improve-patient-safety

Kneeland, B. (2017) Is POS Business Tool the Essential for Pharmacy? Retrieved April 12, 2021, from https://www.computertalk.com/is-pos-business-tool-the-essential-for-pharmacy/

Murray, M., Loos, B., Tu, W., Eckert, G., Zhou, X., Tierney, W. (1998). Effects of Computer-based Prescribing on Pharmacist Work Patterns. *J Am Med Inform Assoc, 5*(6), 546–553.

Soffar, H. (2015). The importance and uses of computer technology in pharmacy. Retrieved April 12, 2021, from https://www.online-sciences.com/technology/the-importance-and-uses-of-computer-technology-in-pharmacy/